

**„Vždyť ani až budu stár, nemusím zanechat
skautingu, tohoto svého náboženství, které mi poslední
léta dětství tak zjasnilo a okrášlilo.“**

(Jaroslav Foglar)

EVANGELIUM PODLE...

■ Úvodem

Na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy působí profesor Pavel Hošek ThD. (*1973) jako vedoucí katedry systematické teologie, filozofie a religionistiky. Pavel Hošek je kazatelem Církve bratrské a viceprezidentem České křesťanské akademie. Zabývá se vztahem teologie a kultury a religionistickým výkladem krásné literatury. Je mimořádně plodným autorem.

Nás skauty mohou zaujmout jeho dvě publikace *Evangelium podle Jaroslava Foglara* (Centrum pro studium demokracie a kultury, 2017) a *Evangelium lesní moudrosti, Duchovní odkaz zakladatele skautingu Ernesta Thompsona Setona* (Centrum pro studium demokracie a kultury 2019), a nepochybně také třetí kniha, u které Pavel Hošek působí jako editor, *Duchovní rozměr fenoménu Foglar* (Dingir, Praha 2018). Tato kniha obsahuje příspěvky šesti autorů politologa profesora Stanislava Balíka PhD., politologa a historika Zdeňka Bauera, lektora, editora a rešeršéra Mgr. Petra Dvořáka PhD., vědeckého pracovníka Filozofického ústavu AV ČR docenta Paedr. Emanuela Hurycha PhD., kinantropologa a filozofa sportu profesora Ivo Jiráka PhD., a rekreologa a filozofa PhDr. Tomáše Vučka. Pavel Hošek je mimo jiné také členem *Sdružení přátel Jaroslava Foglara*.

■ Autor Foglar

Jaroslav Foglar svým literárním dílem a svým působením jako zkušený vůdce pražské skautské Dvojky oslovil a stále oslovuje především mladou generaci, skauty i ty, kteří skauty nikdy nebyli, a stává se pro ně pojmem. Mnohým mladým lidem dokázal svým dílem ovlivnit i život v dospělosti. Nejsem expert na Jestřába a proto si dovolím zmínit jen několik jmen významných skautských osobností, těch, svým způsobem expertů na Jestřába – spisovatele Miloše Zapletala – Zeta, člena Jestřábovy Dvojky Jiřího Zachariáše – Pedra a zesnulého skautského sběratele a velkého obdivovatele Jestřába Václava Noska – Windyho, které jsem měl příležitost osobně blíže poznat. Samozřejmě znalců díla a života Jaroslava Foglara – Jestřába, ať již z řad skautských či „civilních“, je více. Uvádět jejich jména však není účelem této krátké úvahy, jejímž cílem je především a hlavně upozornit na tři zde představené Hoškovy publikace. Navíc, Jaroslavu Foglarovi je věnována zcela mimořádně rozsáhlá knižní i časopisecká literatura a to nejen z pera znalců, ale i obdivovatelů a členů různých foglarovských klubů a sdružení. Mnohé z toho lze nalézt na internetu, popřípadě i v odkazech na použitou literaturu v této úvaze citovaných publikací. V těchto souvislostech přemýšlím o tom, zda Hošek byl či dokonce stále je skautem, jestliže se rozhodl vedle svých ostatních publikací se právě Foglarovi věnovat. Taková informace mi zatím uniká, i když jisté náznaky existují. Možná jsem ji někde přehlédl, a budu rád, pokud se to od někoho dozvím. Traduje se totiž také, že Hošek býti skautem již nestihl a tak možná byl odkojen především Foglarovými bobříky?

■ Evangelium podle Jaroslava Foglara

První Hoškova kniha je nazvána *Evangelium podle Jaroslava Foglara* (uvádím jednotlivé kapitoly *I. Fenomén Foglar očima literárních vědců, pedagogů a religionistů, II. Foglarova životní pouť, III. Celistvost foglarovského světa, IV. Foglar jako funkční ekvivalent náboženství, V. Mystické motivy ve Foglarově literárním díle, VI. Foglarovo literární dílo ve světle Tolkienovy teorie pohádkových příběhů, VII. Foglarovo dílo ve světle Lewisova pojetí proměňujících účinků četby, VIII. Nevyhnutelné troskotání, Epilog: Muž Boží a mužové církve*). Pavel Hošek se pokouší vysvětlit výchovné působení Jaroslava Foglara – Jestřába z náboženského hlediska na podstatě spirituality a to nejen v jeho skautské činnosti

jako vůdce proslulé pražské Dvojky, ale i ve vztahu k ostatním dětem a mládeži. Hošek označuje tento *jev* či *fenomén* jako *foglaring*. Jak je uvedeno v předšádce knihy, Hošek se v této knize snaží vyjádřit charakteristické rysy *foglaringu*, to znamená duchovní podstaty Jestřábem rozpracované výchovné metody, která byla nesporně jednoznačně a smysluplně ovlivněna skautským hnutím, a o které tudíž lze svým způsobem prohlásit, že povstala ze skautingu, jakkoliv pak zasáhla i neskautskou mladou generaci. Tím nijak nesnižují Foglarův zpětný přínos skautingu, což je možno vyjádřit stručně jako *skauting Foglarovi*, *Foglar skautingu*. A lze dodat, že, v době nacistické i komunistické totality, *nebyl-li skauting, nebyl ani Foglar*. Tím je snad řečeno vše. Takže vzájemný vztah Foglara a skautingu je zcela evidentní. Je současně třeba upozornit, že Foglar žil v době, kdy první bod původního Svojsíkova skautského slibu na rozdíl od slibu Baden-Powella vyjadřoval věrnost Československé republice – *milovati vlast svou, republiku Československou a sloužiti jí věrně v každé době* – a nikoliv Bohu a králi, což nejen mělo své opodstatněné historické důvody, ale dokonce našlo odezvu v jednání a chování skautů a skautek za obou totalitních režimů a odporu proti nim. Z uvedených souvislostí lze odvodit, že Foglar Svojsíkův skautský slib zřejmě bez výhrad přijal za svůj. Odráželo se to nepřímo i v jeho literárním díle a působení v oddíle. Kniha je zakončena krátkým doslovem, ve kterém píše Jiří Polák o Foglarově *(ne)spiritualitě*.

■ Evangelium lesní moudrosti

Druhá Hoškova kniha *Evangelium lesní moudrosti* (po krátké předmluvě a obsáhlém úvodu následují jednotlivé kapitoly nesoucí názvy *I. Setonův život*, *II. Setonovo dílo*, *III. Setonovo evangelium*, *IV. Odpověď Setonovi*, *V. Bilance*.) diskutuje duchovní odkaz jednoho ze zakladatelů skautingu Ernesta Thompsona Setona. Seton své duchovno ve své podstatě opírá o indiánskou spiritualitu, ze které vychází a na které vytváří svou *lesní moudrost*. Hošek považuje Setona za filozofa a duchovního učitele. Z Hoškova díla, ve kterém je Seton podrobně charakterizován duchovně, duševně a lidsky, se mi v podstatě nabízí přímé odvození a pochopení jistých souvislostí, proč byl u nás již za první republiky oblíbenější spíše Setonův skauting než skauting založený britským generálem Robertem Baden-Powellem, jak o tom píše i Rudolf Plajner ve svých historických spisích, a současně také proč již tolik předválečných skautů tíhlo ve své politické

orientaci doleva, někteří k sociálním demokratům a mnozí dokonce ke komunistům. Vypravuji si v těchto souvislostech známou knihu Miloše Seiferta *Přírodou a životem k čistému lidství* (1920), ve které tento autor vyjadřuje mimo jiné svůj negativní vztah k Robertu Baden-Powellovi, světově respektovanému zakladateli skautského hnutí. Seton byl zcela evidentně Seifertovi ideově bližší a přijatelnější než Baden-Powell. Český skauting možná proto tvoří jistou výjimku, pokud někteří skauti a skautky vnímali již před druhou světovou válkou Setona poněkud příznivěji než Baden-Powella? Naproti tomu zahraniční skautská literatura uvádí ve své většině jako zakladatele skautského hnutí Roberta Baden-Powella a často jen okrajově zmiňuje E. T. Setona, ačkoliv je dobře známo, že právě Baden-Powell převzal do svého *Skautingu pro chlapce* (1908) mnohé z tematicky blízkého vznikem staršího díla Setonova, které mu Seton nezištně poskytl, aniž Setona citoval a jemu poděkoval. Je to pro mě určité vysvětlení, které mi při studiu některých našich a zahraničních skautských historických a metodických textů stále unikalo. Tragické důsledky působení některých levičově orientovaných skautů a skautů-komunistů v našem skautském hnutí a ve společnosti vůbec zejména po 2. světové válce nejen moje generace zažívala velmi dlouho a vyrovnat se s nimi bylo velmi obtížné. Konec konců, nepodařilo se to dodnes, jak uvádí Karel Lešánovský – Kay ve své studii *Komunismus a skauti – komunisté* (2014), jakkoliv už tento problém delší dobu stojí mimo zájem nejen mladé skautské generace, ale i větší části naší společnosti.

Ve skautském filmu *Hledání lilie* zazněla z úst jednoho skautského činovníka, že ještě v poválečném období byl český skauting v podstatě vojenský dril ve vazbě na Baden-Powella. Na to reaguje oldskautka Dáša, která říká, že podle ní nešlo o dril, ale že to byla otázka kázně. S jejími slovy jednoznačně souhlasím. Já pamatuji předválečný a poválečný skauting, skauting z let 1968–1970 a také skauting od listopadu 1989. Nikdy jsem ani u vlčat ani u skautů nezažil nějaký vojenský dril a přístup, na který poukazují a odvolávají se někteří odpůrci Baden-Powella a, jak patrně z citovaného filmu, někteří skauti z relativně mladší generace. On totiž skauting oné kritizované doby se skutečně opíral o určitý vnitřní řád a pořádek, kázeň, úctu ke státní vlajce, úctu ke skautským symbolům a skautskému kroji, pevný a samozřejmý řád fungující i na táborech. Konec konců, nebylo to ve své podstatě nic jiného, než k čemu byla tehdy vedena mládež ve školách všeho typu a vlastně celá společnost také v Sokole i jinde. Při tělocviku jsme každou hodinu zahajovali několikaminutovým pochodem v trojstu-

pech. Dokonce se někdy za pochodu i zpívalo. Teprve pak se přešlo na nářadí nebo na míčové hry. Dnešní mladá skautská generace je někde jinde, o čemž svědčí mimo jiné poněkud problematická úprava skautského kroje a šátku při jejich nošení a stejně tak problematická úcta ke státním symbolům a zejména vlajkám, což se samozřejmě netýká jen občanů České republiky. Svědectví o tom podávají některé sportovní televizní přenosy.

Je snad urážlivé a nedůstojné umět dobře pochodovat? Dnešní mládež to ve své většině neumí. A přece je i to dokladem určité vnitřní kázně každého člověka. Ano, současný skauting u nás i ve světě je jiný než ten, v němž vyrostla moje generace. Ale jeho výchovný proces by neměl opouštět určité prvky výchovy mladého člověka. Současní kritici Baden-Powellova a našeho před a poválečného skautingu upozorňují také na údajné riziko škodlivých vlivů nacionalismu a dalších protidemokratických idejí na společnost. Zatímco většina zahraničních národních skautských organizací vychází z Baden-Powella, u nás, zdá se, nosným býti Seton. Vznik Baden-Powellova skautingu v Britském impériu nemohou mnozí zapomenout a odpustit. V těchto souvislostech je dost těžké hodnotit úlohu i Giganta a jemu podobných a jejich levicovou politickou orientaci? Kritici Giganta jej činí zodpovědným za současný stav českého skautingu. Skautské hnutí ve skutečnosti sehrálo významnou roli nejen v době existence anglických kolonií, africké a americké rasové segregace, ale, a to je rovněž velmi podstatné, při osvobozovacích aktivitách a postupném vzniku a budování svobodných států z britských i jiných kolonií, jak to připomíná ve své knize *Světový skauting* Eduard Vallory (2016). Skautské hnutí uspělo také nejen u nás v odboji proti nacistické a komunistické totalitě, ale i v jiných evropských zemích. Náš polistopadový skauting se opírá o tři základní principy skautského hnutí (*povinnost k Bohu, k bližním, k sobě*), což přineslo významné jeho obohacení i ve vztahu ke světovému skautskému hnutí. Současně se však v něm k jeho škodě leccos změnilo. Je to svým způsobem jistý paradox, protože, jak o tom hovoří Riki a nejen on v citovaném filmu, se, projevuje jistá přehršel výchovných, metodických a dalších požadavků i administrativního rázu, které výchovným činovníkům a vůdcům oddílů komplikují život. Takže na jedné straně byl náš skauting obohacen o skautskou spiritualitu, na druhé straně byl současně administrativně zkomplikován.

Když jsem v roce 1946 absolvoval LŠ a při odchodu vůdce oddílu na vojnu přebíral vedení oddílu, chystal jsem vše pro příští letní tábor. Našel jsem tábořiště, vyplnil hlášení (jedna stránka), které mi schválil vůdce střediska, rozdál členům oddílu přihlášky, zajistil lékařskou prohlídku účastníků tábora, vybral účastnický poplatek (platil jsem ho samozřejmě také), naskicl táborový program atd. A to byl tehdy lístkový systém, který vyžadoval, abychom např. odběr masa si předem zajistili v příslušné prodejně atp. Pomáhal mi v tom můj zástupce, ale nikdo jiný. Před několika roky jsem se zúčastnil jednání o výchově a vzdělávání výchovných zpravodajů. Když jsem vyslechl komisi, administrativně složitě a značně nabubřelé povídání jedné mladé nositelky OČK, pochopil jsem, že všechno je jinak. Její slova ve mně vyvolala dojem, že podle ní kdo nemá OČK není skaut vhodný pro výchovnou práci. A není to ojedinělý případ. Ale to už není můj problém. Jen je mi to trochu líto. Konec konců, o některých problémech současného skautingu mluví i Riki v citovaném filmu, jak jsem už výše naznačil. Skauting není věda, ale hra, jak říká Baden-Powell. Pedro k tomu dodává, že *dobře strukturovaná hra*. V citovaném filmu zaznělo, že dobrým skautským vůdcem může být vysokoškolák po několika letech vysokoškolského studia. Vallory ve své knize ovšem píše, že výborným skautským vůdcem může být také člověk s relativně velmi nízkým základním vzděláním. Kdo má pravdu? Často bylo skautům vytýkáno, že na úkor duchovní podstaty skautingu preferují praktický – technický skauting. V současné době bychom mohli položit otázku, není-li teď tomu naopak? Kolik skautů dnes umí postavit tábor a stany s podsadami, když vlastně většinou jezdí do hotového. V onom filmu tuto skutečnost připomíná Standa Balík – Ježek. Tím se samozřejmě nechci nijak dotknout významu skautské spirituality. Je však zcela evidentní, že v našem skautingu dnes převládá organizace na úkor hnutí, jak se toho před mnoha léty obával Baden-Powell a před čím varoval. A, konec konců, současný stav nekoresponduje ani s představami Setonovými. Svojsík svého času volal po jistém primitivismu pro skautské hnutí. Dnes by se nepochybně všichni tito jmenovaní velmi divili. Ale on ten stav odpovídá i činnosti některých zahraničních skautských oddílů, jak mi svého času po listopadu 1989 vyprávěl při své návštěvě u mě v malé chemické laboratoři Národního muzea dnes již zesnulý bratr dr. Radek Kučera, který žil v emigraci v Holandsku a tam působil v našem exilovém skautském hnutí. Jeho líčení skautské schůzky mě značně zklamalo. Ale ani on jí nebyl nijak nadšen a byl z toho dost smutný. I Vallory v citované knížce naznačuje, že ve světovém skau-

tingu je také všechno trochu jinak. Nechci být prohlášen kacířem, ale napsal jsem těchto pár řádků s pocitem jistého smutku v srdci a zklamání. A, pokud vím, nejsem v tom sám.

■ Duchovní rozměr fenoménu Foglar

Pavel Hošek je editorem té třetí knihy *Duchovní rozměr fenoménu Foglar* a vstupuje do ní krátkým úvodním slovem. Stanislav Balík – Ježek, zkušený vůdce Jesenické lesní školy, v textu *Jaroslav Foglar, skauting a občanské náboženství*, v jednotlivých kapitolách diskutuje *skauting jako občanské náboženství, Foglarovo dílo, skauting a občanské náboženství, ideál skauting a skautského oddílu, skautský slib, oddílová priorita, a tábor, podnik pro celé muže, místo proměny*. Zdeněk Bauer ve svém textu *Jaroslav Foglar a jeho náboženství* se zaměřil na témata *Od víry v Boha k agnosticismu, mladý katolík, sedni za stolík, spirituální vztah k Bohu si zřejmě nevybudoval, k přírodě ano, skauting, Seton a transcendentalisté, indiáni, rudé západy slunce a citový prožitek v přírodě, mým náboženstvím je skauting, než jsme poznali Toho, který je Původcem všeho, byl jsi to ty, kdo nám svítil na cestu*. Petr Dvořák věnuje pozornost *Kauzalitě v narativní struktuře vybraných Foglarových děl*, v kapitolách *co je příběh, osudová událost, hrůzné události, konverze*. Emanuel Hurych v textu na téma *Sakralita pohybu v díle Jaroslava Foglara* se po obsáhlé předmluvě a úvodu věnuje *Mystériu Foglarova díla a možnosti jeho kategorizace v obecných konturách, čtyři navržené kategorie foglarovského mystéria ve vybraných konkrétních případech, filozofická a religionistická reflexe foglarovské zdánlivé dětinskosti, filozofické a religionistické reflexe vybraných prvků foglarovského mystéria, aspekty pohybu ve Foglarově díle, Foglarův vztah ke sportu, Foglarovy pohybové programy v kontextu výchovy, pohybové inspirace a světa sportu, problém uměřenosti ve světě sportu, některá úskalí pohybové inspirace mládeže moderním sportem, aspekty inspirace mládeže k pohybu: více reality nebo více mýtu?* Ivo Jirásek ve své úvaze *Rychlé šípy „mundus imaginalis“ a implicitní náboženství* hodnotí *komiks Rychlé šípy, horizont světa Rychlých šípů, fikční světy a možný svět Rychlých šípů, komiks a náboženství, Rychlé šípy jako implicitní náboženství?* Text Tomáše Vučka se věnuje *kráse, touze a lyrickým tónům v prózách Jaroslava Foglara, prožitek krásy jako esteticko-etická zkušenost lyrického charakteru, I. Pocity, které otřesou tvou duší..., II. Měsíci bílý, zářivý, poutníků dálných*

cest..., III. Nebe hořelo nachem..., IV. Pojd' se mnou tam, kde nebe je vysoké a modré...

■ Co k tomu dodat závěrem?

Zatímco obě knihy, jejichž autorem je Pavel Hošek, lze považovat za určitou formu úvahy či eseje (?) než za vysloveně vědeckou práci, i když i v nich je citována použitá literatura a jsou doplněny anglickým souhrnem, což považuji za velmi podstatné a důležité, texty šesti autorů, editované Pavlem Hoškem, rovněž bohatě doplněné citovanou literaturou a anglickým souhrnem, mají již charakter vědeckých studií. Na rozdíl od knih Pavla Hoška bude studium či četba některých kapitol v nich podstatně náročnější. Po pravdě řečeno, ani četba Hoškových knih místy není pro laika snadná. Hoškovy knihy svým zajímavým a náročným obsahem doslova nutí čtenáře k zamyšlení nad vztahem Jaroslava Foglara a Ernesta Thompsona Setona k Bohu, víře a spiritualitě vůbec a způsobu, jak tito autoři oslovovali mládež, dokázali ji zaujmout a působili tak nejen na jejich duchovní a duševní výchovu, ale také jejich vztah v přírodě a k lidství a vyhledává v textech religiózní a spirituální souvislosti. Pavel Hošek a ve třetí diskutované knize také ostatní autoři zcela tímto mimořádným způsobem předkládají své názory čtenáři. Necháávají na něm, zda jejich výklad přijme či nikoliv. I to je velmi důležité.

Necítím se býti plně kvalifikován ke zhodnocení těchto tří diskutovaných publikací z pohledu spirituality a religionismu, nicméně jsem využil této příležitosti k tomu, abych se pokusil upozornit čtenáře na jejich existenci a seznámit ho ve zjednodušené formě s jejich obsahem a přínosem nejen pro přímé příznivce Jaroslava Foglara a Ernesta Thompsona Setona, ale i pro ostatní zájemce o život a dílo těchto dvou mimořádných osobností, ať již z řad skautů nebo ctitelů lesní moudrosti i ostatní veřejnosti. Obsáhlé seznamy použité literatury pak poskytují potřebné informace k hlubšímu proniknutí do poznání a pochopení pozoruhodného života a díla Foglarova a Setonova. Podle Hoška je evidentní, že *Foglar i Seton vnímali přírodu jako dílo Toho, který nás přesahuje, a ve svém skautském respektive woodkrafterském působení v tomto duchu – v této spiritualitě se usilovali každý po svém vést a vychovávat mládež*. Odpovídá to skutečnosti? Není to jen autorova hypotéza, a nejen jeho, jistá spekulace? Život obou, Fogla-

ra i Setona, nebyl jednoduchý, byl plný překážek všeho druhu, dokonce možná byl mnohem složitější, než si my dnes dovedeme představit. Překonávání překážek se stalo pro ně celoživotním bojem a úsilím stejně jako zaměření se na výchovu mladé generace. Seton se trvale zapsal nejen do historie světového a českého skautského hnutí a lesní moudrosti, Foglar významně přispěl k rozvoji českého skautingu a jeho výchovného působení a výrazně ovlivnil i život neskauské mládeže. Význam obou, Setona i Foglara, je proto svým způsobem velký a respektovaný dodnes. Neměli by být zapomenuti.

Dokládají to právě i tyto tři hodnocené publikace. I když jejich čtení či studium nemusí být v některých částech snadné, povede čtenáře k hlubšímu zamyšlení nad duchovní podstatou skautského výchovného hnutí, hnutí lesní moudrosti a v širších souvislostech i smyslem lidského života. Svým obsahem obohatí každého čtenáře. I když, jak jsem již výše naznačil, je na čtenáři, zda autory předložený rozbor a výklad přijme. Prosím, aby tento můj text byl chápán jako zdroj informací a nikoliv jako recenze.

Na internetu jsou dostupné tematicky blízký článek Pavla Hoška *Foglaring jako náboženství*, a několik vesměs příznivých recenzí: Zdeněk A. Eminger *Hošek Pavel, Evangelium podle Jaroslava Foglara*, Zdeněk A. Eminger, *Profesor na lesní cestě moudrosti*, Ivo Fencl, *O duchovním rozměru fenoménu Foglar*, Miloš Mrázek, *Foglarův Apoštol Pavel*, Ondřej Vojtíšek, *Evangelium od Bobří řeky*. V šedesátých letech 20. století za komunistické a protifoglarovské protiskauské totality v období jistého dočasně uvolnění došlo v časopise Máj k „boji“ za „návrat“ Foglara. Od té doby uplynulo hodně času a leccos se změnilo. Zdá se však, že jen Jaroslav Foglar – Jestřáb neztratil svůj punc. Je znovu objevován, vydáván a hodnocen. Hoškův text o spiritualitě Foglara a Setona je zajímavý a svým způsobem objevný. Je zřejmé, může inspirovat čtenáře, aby se zaměřil na hlubší poznání Foglarova díla tímto směrem i se speciálním zřetelem na naznačené souvislosti. Foglarovo literární dílo i jeho výchovné působení ve skautském hnutí by tak mohly býti poněkud jinak chápány, vnímány a respektovány, což se v podstatě týká také Setona. I když, a o tom nelze pochybovat, by to vedlo k dalším sporům mezi příznivci a odpůrci nanejvýš Foglara, ale i do jisté míry Setona.

Roudnice nad Labem, duben 2020

Jiří Čejka – Péguy ŘSV

*Děkuji bratru Ing. Zdeňkovi Navrátilovi – Fetiškovi ŘSV za obohacení
textu příslušným komentářem a bratru PePovi Přechovi
za grafickou úpravu textu.*